

SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS IR EUROPOS SAJUNGOS PLĖTRA – BENDRAS IŠŠŪKIS

VIDURIO IR RYTŲ EUROPOS SVV ASOCIACIJŲ DEKLARACIJA

Ivadas:

Daugiau kaip prieš dešimtį metų prasidėję politiniai pokyčiai Vidurio ir Rytų Europos valstybėse smarkiai pakeitė ir šių valstybių ekonomiką. Buvo privatizuotos didelės valstybinės įmonės, o tūkstančiai jų darbuotojų atleisti iš darbo. Ši socialinė problema galėjo būti išspręsta tik intensyviai kuriant smulkaus ir vidutinio verslo įmones. Pokyčiai buvo ypač sunkūs Bulgarijos, Rumunijos, Slovakijos ir Čekijos Respublikos valstybėms, nes iki ekonominių reformų šiose šalyse nebuvo jokios privataus verslo praktikos.

Nereikėtų susidaryti klaidingos nuomonės, kad smulkios ir vidutinės įmonės kūrėsi labai sparčiai ir lengvai – iš tiesų jos susidūrė su didelėmis problemomis visose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse. Tuo tarpu kai užsienio investuotojams dažnai suteikiamos mokesstinės lengvatos ir valstybės subsidijos, norint sukurti nacionalinę įmonę susiduriama su eile sunkumų, pradedant pradinių lėšų trūkumu, problemomis randant kvalifikuotus darbuotojus, valstybės paramos trūkumu, daugybės biurokratinių dokumentų pildymu ir baigiant pastoviai besikeičiančia teisine aplinka.

Nacionalinius įstatymus derinant su Europos Sąjungos teisynu, teisiniai pokyčiai tampa dar dažnesni. Be to, reikalavimai atitikti Europos Sąjungos nustatytas taisykles pareikalaus pastovių investicijų aplinkos taršos kontrolėje, socialinėje apsaugoje ir darbų saugoje. Tai dar labiau stumia į nevilgtį smulkias ir vidutines įmones, kurios ir taip kenčia nuo pastovaus kapitalo trūkumo.

Žinoma, būta vilčių, kad Europos Sąjunga rems Vidurio ir Rytų Europos valstybes pereinamuoju laikotarpiu, ruošiantis joms stoti į Europos Sąjungą. Vis dėlto praktikoje ES pinigai dažniausiai investuojami į didelius prestižinius projektus, vyriausybines struktūras, arba panaudojami papildomų informacinių tinklų kūrimui nepasitelkiant smulkaus ir vidutinio verslo interesus atstovaujančių organizacijų.

Vidurio ir Rytų Europos smulkaus ir vidutinio verslo asociacijos puikiai suvokia, kad vienu metu neįmanoma išspręsti visų problemų. Be to, dėl ribotų nacionalinių biudžetų sunkiai įmanoma didelė finansinė parama. Kita vertus, politikai ir biurokratai turėtų suvokti pavojų, kad dauguma naujai susikūrusių smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) įmonių gali išnykti vos per kelis metus. Bet kokia racionali Vidurio ir Rytų Europos ar Europos Sąjungos vyriausybių priimta SVV plėtros politika turi atitikti Europos Smulkaus Verslo Chartiją, visų Europos Sąjungos šalių narių priimtą 2000 m. birželį Ferijoje.

Siekiant kompensuoti informacijos apie Europos Sąjungos plėtros poveikį smulkiam ir vidutiniam verslui stygių, būtina imtis tyrimais pagrįstos SVV informavimo politikos ir ją finansuojant naudotis šalims-kandidatėms į Europos Sąjungą skiriama parama iš ES.

Be paminėtų daugelio problemų, Vidurio ir Rytų Europos SVV asociacijos norėtų atkreipti dėmesį į tris sritis, kurioms turėtų būti teikiama pirmenybė skatinant SVV plėtrą ateityje ir kurios nereikalauja ypatingų finansinių valstybės įsipareigojimų.

Finansiniai SVV ištekliai

Nors kiekvienoje šalyje padėtis yra skirtinga, galima pažymėti keletą visoms valstybėms bendrų dalykų:

- Dėl informacinių paslaugų ir patarimų trūkumo SVV nežino apie įvairias valstybės finansines priemones (faktoringą, lizingą, tiekėjų kreditus (atidėtus mokėjimo terminus), "verslo angelus" ir kt.);
- Kita vertus, dauguma finansinių priemonių rinkoje nėra pritaikytos ypatingiems SVV poreikiams;
- SVV, ypač smulkios įmonės, dažnai yra priverstos ieškoti privačių finansavimo šaltinių (pavyzdžiui, ieškoti giminių paramos), nes paskolas iš bankų sudėtinga gauti dėl kelių priežasčių:
 1. Reikalavimo pateikti duomenis apie santykinai ilgą veiklos laikotarpį;
 2. Reikalavimo paskolos gražinimą užtikrinti didele įkeičiamo turto verte (pavyzdžiui, Lenkijoje – net iki 200 proc.);
 3. Aukštos palūkanų normos (pavyzdžiui, Lenkijoje stambioms įmonėms palūkanos apskaičiuojamos prie WIBOR pridėdant 1 proc. maržą, kai tuo tarpu naujai įsikūrusioms SVV – WIBOR + 5 proc. maržą. Vengrijoje SVV moka papildomas 7-7,5 proc. palūkanas);
 4. Sunkumų gaunant ilgalaikes paskolas.
- Daugumos valstybių vyriausybės nesūlo subsidijuoti SVV palūkanų normų, siekiant sumažinti paskolos kainas.
- Dažniausiai nėra gerai veikiančių privačių ar viešų finansavimo išteklių įmonių kūrimui skatinti;
- Kai kuriose valstybėse yra sukurtos paskolų garantavimo sistemos regioniniame ar nacionaliniame lygmenyse. Deja, dažnai jos neturi pakankamai išteklių, nėra numatytas pergarantavimo mechanizmas. Paprastai garantijų mechanizmai neatitinka paklausos.

Atsižvelgdamos į didelę finansinių išteklių svarbą smulkių ir vidutinių įmonių kūrimui ir plėtrai, Vidurio ir Rytų Europos SVV asociacijos kviečia savo vyriausybes ir Europos Sąjungą įgyvendinti tokias priemones:

Sukurti efektyvias ir finansiškai pagrįstas paskolų garantijų sistemas

Pirmoji ir pati svarbiausia rekomendacija yra paskolų garantijų sistemų sukūrimas kiekvienoje Vidurio ir Rytų Europos valstybėje. Daugelyje Vakarų Europos valstybių šių sistemų dėka buvo sumažinta bankų rizika, dėl to krito palūkanų normos ir reikalavimai įkeičiamo turto vertei. Be to, paskolų garantijų fondai neuždeda valstybės biudžetui pernelyg sunkios finansinės naštos.

Siekiant atsakyti į rinkos poreikius, šios paskolų garantijų sistemos turėtų būti pakankamai finansuojamos. Tai turi užtikrinti nacionalinės vyriausybės, bankai ir Europos Sąjunga. Vėliau prie jų finansavimo galėtų prisidėti ir pačios įmonės.

Teikti valstybės paramą gaunant tam tikrus kreditus ir paskolas

Norint konkuruoti su didelėmis kompanijomis, smulkioms įmonėms turi būti sudarytos vienodos sąlygos. Faktas, kad SVV už paskolas moka žymiai didesnes palūkanas, sukuria rimtas kliūtis lygiai konkurencinei kovai ir dar labiau sumažina šių įmonių galimybes investuoti į naujas technologijas, kas būtina norint prisitaikyti prie Europos Sąjungos teisyno reikalavimų.

Bendradarbiaudamos su Europos Sąjunga, Vidurio ir Rytų Europos valstybės turėtų siūlyti tokias programas kaip "Plėtra ir aplinkos apsauga" bei "Plėtra ir užimtumas", kuriose didžiausias dėmesys būtų teikiamas Europos Sąjungos teisyno įgyvendinimui.

Norint išvengti konkurencijos iškraipymo, vyriausybės turėtų apriboti savo teikiamą paramą iki kelių politiškai svarbių ir visiems prieinamų mechanizmų.

Be to, šias priemones galėtų lydėti mokesčių mažinimas, pavyzdžiui, kreditų (įskaitant palūkanas), skirtų investicijoms, susijusioms su Europos Sąjungos teisyno reikalavimų įdiegimu, kompensavimo suma nebūtų apmokestinama.

Teikti valstybės paramą naujų įmonių kūrimui

Naujų įmonių kūrimas yra būtinas norint atsakyti į pramonės restruktūrizavimo ir vis spartėjančių inovacijų keliamus iššūkius. Vidurio ir Rytų Europos valstybės turėtų būti ypač suinteresuotos šiais procesais. Siūlome įdiegti keletą paramos priemonių:

Mikro-kreditus:

Mažus pradinius kreditus mikro-įmonių kūrimui, ypač paslaugų sektoriuje. Kitų šalių patirtis rodo, kad ši parama skatina žmones, ypač moteris, imtis nuosavo verslo.

Mažo kapitalo fondus / inkubatorius:

Vadinamosios „naujosios ekonomikos“ ir kitos greitai augančios įmonės gali turėti puikių planų dėl būsimo pelno, tačiau ir joms taikomi dideli finansiniai reikalavimai. Nedidelio kapitalo fondai ir inkubatoriai gali efektyviai ir veiksmingai atsakyti į šiuos poreikius. Kai tik galima, reikėtų skatinti ir privatų sektorių dalyvauti šiuose mechanizmuose.

Informuoti apie įvairias finansavimo priemones

PHARE programa ir nacionalinės vyriausybės turėtų finansškai remti Vidurio ir Rytų Europos SVV asociacijų verslo konsultantų mokymo programas, siekiant, kad jie kuo labiau padėtų smulkioms ir vidutinėms įmonėms ieškant tinkamiausių finansavimo išteklių.

Dalyvavimas socialiniame dialoge

Savarankiško ir aktyvaus socialinio dialogo kūrimas ir plėtra yra būtina socialinės rinkos ekonomikos sukūrimo sąlyga šalyse-kandidatėse į ES. Socialiniai partneriai Europos plėtros ir integracijos procese vaidina svarbius vaidmenis, jiems suteikiama didelė atsakomybė ir kompetencija. Socialinio dialogo pagalba socialiniai partneriai gali aktyviai prisidėti prie ekonominių ir socialinių reformų vykdymo, taip pat ir Europos Sąjungos teisyno įgyvendinimo savo valstybėje, ir įtakoti, kad šios priemonės ir valstybės institucijų veiksmai būtų ekonomiškai efektyvūs ir socialiai priimtini.

Socialinis dialogas taip pat tampa sudėtine Europos Sąjungos teisyno dalimi užimtumo ir socialinės politikos srityje. Amsterdamo sutartimi Europos socialiniai partneriai įgijo teisę derėtis dėl susitarimų, kurie tampa Europos teisės dalimi, taigi, tapo tikrojo „socialinio subsidarumo“ dalyviais.

Faktiškai visose šalyse-kandidatėse socialinis dialogas egzistuoja. Vienose valstybėse jis pasireiškia kaip trišalės darbdavių ir darbuotojų atstovų konsultacijos su vyriausybe, kitose – kaip dvišalis dialogas tarp darbdavių organizacijų ir profesinių sąjungų. Daugumoje valstybių smulkaus ir vidutinio verslo asociacijos tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauja socialiniame dialoge.

Atsižvelgiant į tai, kad visos minėto ūkio reformos taip pat stipriai paveiks ir SVV, Vidurio ir Rytų Europos SVV asociacijos kviečia savo vyriausybes:

- pripažinti stiprių ir savarankiškų SVV asociacijų svarbą vykdant ekonomines ir socialines reformas;
- užtikrinti, kad SVV galėtų tiesiogiai ir savarankiškai dalyvauti socialiniame dialoge per savo nacionalines SVV asociacijas. Jei valstybėje yra keletas SVV asociacijų, dalyvavimo teisė turi būti suteikta vienai iš jų, kuri atstovauja daugiausiai SVV įmonių;
- užtikrinti tinkamą atsakomybės padalijimą veiksmų programose tarp skirtingų dalyvių lygių (nacionalinio, šakinio, teritorinio ar įmonės);
- stiprinti socialinių partnerių autonomiją ir plėsti erdvę, kurioje jie galėtų pilnai įgyvendinti jų atsakomybės sričiai priskirtus veiksmus.

Profesinis mokymas, kvalifikacijos kėlimas ir inovacijos

Kadangi Europa "per 10 metų turi tapti dinamiškiausia ir labiausiai konkurencinga ekonomika pasaulyje", kurioje būtų užtikrinta pastovi ekonomikos plėtra ir sukurta daugiau bei geresnių darbo vietų, mums reikės įgyvendinti daug uždavinių. Visų pirma, švietimo, profesinio rengimo ir mokslinių tyrimų pagrindu turi būti kuriama "informacinė visuomenė". Valstybės turi sukurti aiškias ir skaidrias nacionalines švietimo ir profesinio rengimo strategijas, kurias būtų galima palyginti ir įvertinti pagal aiškius kokybinius kriterijus.

Pakeitus švietimo sistemas, SVV atstovai taip pat turėtų būti įtraukti į švietimo procesą. Verslininkystė turi būti viena iš mokymo programų dalių jau vidurinėse mokyklose. Profesiniai mokymai turi vykti tiek mokymų centruose, tiek ir pačiose įmonėse: tolesnis mokymas ir perkvalifikavimas dažnai gali būti vykdomas ir mažose įmonėse. Reikia pripažinti, kad įgūdžiai lavinami įmonėse, kai praktiniame darbe panaudojami profesinio apmokymo, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo rezultatai. Įvairios tolesnio profesinio rengimo sistemos turi būti taip pat remiamos ir finansuojamos, kaip ir kitos tolesnio švietimo ir apmokymo programos.

Išsilavinimas ir profesinė kvalifikacija yra gyvybiškai svarbūs tiek Europos Sąjungos, tiek ir Vidurio bei Rytų Europos darbo rinkų funkcionavimui. Kvalifikacijos kėlimo ir švietimo sistemų reforma yra būtina norint suteikti žmonėms naujų įgūdžių ir pagerinti esamus įgūdžius, ypač atsižvelgiant į tai, kad ekonomika keičiasi labai greitai, ir kuriamos vis sudėtingesnio darbo vietos. Be to, Europos Sąjunga ir Vidurio bei Rytų Europos valstybės susidurs su vis didėjančia konkurencija iš kitų pasaulio vietų. Verslininkai ir valdžios institucijos turėtų ieškoti būdų ne tik tolesniam dirbančių žmonių kvalifikacijos kėlimui, bet ir bedarbių lavinimui.

Ypatingas dėmesys turėtų būti teikiamas jaunimo švietimui ir profesiniam parengimui. Reikia pradėti remti pasikeitimus tarp besimokančio jaunimo ir dėstytojų tarp Vidurio ir Rytų Europos bei Europos Sąjungos. Į visas vykdomas ir planuojamas nacionalines ir Europos pasikeitimų programas turi būti įtrauktos ir šalys – kandidatės į ES. Pasikeitimai tarp įmonių taip pat buvo labai sėkmingi, todėl turėtų būti vykdomi ir toliau.

Siekiant pripažinti SVV dalyvavimo profesiniame rengime ir kvalifikacijos kėlime svarbą bei poreikį naujų įgūdžių formavimui ir esamų įgūdžių tobulinimui, kviečiame Vidurio ir Rytų Europos valstybių vyriausybes:

- užtikrinti, kad SVV asociacijos bus įtrauktos į nacionalinių švietimo sistemų rengimo ir tobulinimo procesus;
- pripažinti, kad SVV atstovus būtina įtraukti į sprendimų priėmimo ir išteklių paskirstymo procesus profesiniame ir verslumo mokyme;
- skatinti ir remti pasikeitimų programas besimokantiems, mokytojams ir verslininkams;
- remti neformalaus apmokymo smulkiose ir vidutinėse įmonėse įvertinimo sistemas;
- užtikrinti, kad Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir plėtros programomis bus remiami lankstūs nedideli tyrimų projektai, kurių tikslas – sukurti regioninius mokslinių tyrimų institutus, universitetus ir SVV tinklus.

Varšuva, 2001 m. spalio 18 d.

Pasirašiusieji

<u>Bulgarija</u>	Bulgarian Chamber of Skilled Craft
<u>Čekijos Respublika</u>	Asociace Malých a Středních Podnikatelů a Živnostníků (ASMEC)
<u>Estija</u>	Mittetulundusühing Eesti Väike- ja keskmisti Ettevõtjate Assotsiatsioon (EVEA)
<u>Vengrija</u>	Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ)
<u>Latvija</u>	Latvijas Amatniecības kamera (LAK)
<u>Lietuva</u>	Lietuvos verslo darbdavių konfederacija (LVDK)
<u>Lenkija</u>	Związek Rzemioska Polskiego (ZRP)
<u>Rumunija</u>	Consiliul National al Intreprinderilor Private Mici si Mijlocii din Romania (CNIPMMR)
<u>Slovakija</u>	Slovenský Zivnostenský Zväz (SZZ)
<u>Slovėnija</u>	Obrtna Zbornica Slovenije (OZS)

Šią Deklaraciją palaiko ir remia:

UEAPME	Union Européenne de l'artisanat et des petites et moyennes entreprises
Austrija	Wirtschaftskammer Österreich
Belgija	UNIZO
Suomija	Suomen Yrittäjät
Vokietija	Handwerkskammer Koblenz
Vokietija	Handwerkskammer Trier
Vokietija	Handwerkskammer München und Oberbayern
Vokietija	Zentralverband des Deutschen Handwerks
Italija	API Varese
Italija	Confederazione Nazionale dell' Artigianato e delle Piccole e Medie Imprese
Italija	Confartigianato
Nyderlandai	MKB Nederland